

DA LI JE DOVOLJNO »ČITANJA« PROČITATI?

Nalazimo se u opasnom razdoblju liturgijske obnove. Dobili smo nove obredne knjige, preuređene i obogaćene na temelju koncilskih odredaba i pokoncilskog razvoja i života Crkve. Nešto slično nije bilo dano nijednom dosadašnjem naraštaju. No sve to može ostati neiskorišteno ako se ostane kod »mrtvog slova«. I u suvremenom čovjeku ima još dosta magičnog shvaćanja i očekivanja da će novi tekstovi i obnovljeni obrasci sami po sebi donijeti željene plodove. Tu se doista krije velika pogibelj za duhovni rast svakog pojedinca i svake zajednice.

Ako usporedimo koliko nam je Biblije pružala pretkoncilska liturgija a koliko je pruža sada, uvidjet ćemo da je to jedan od najvećih darova liturgijske obnove. Na djelu se pokazalo kako Božji duh nije u Crkvi uzalud potakao istodobno dva »pokreta«: liturgijski i biblijski. Kroz tri se godine sada nedjeljom kod mise čita najveći dio Novog zavjeta i mnogi izabrani, većini vrlo malo poznati, odlomci iz Staroga. Dani su u tjednu bili u tom pogledu posve siromašni, osim kroz korizmu, a sada je s njom izjednačena čitava godina. Na svetačke su se dane tako često vraćale iste perikope, dok je sada dana mogućnost vrlo bogata izbora. Još više smo novosti dobili s ponuđenim biblijskim tekstovima kod svih sakramenata i najvažnijih sakramentalna. Malo se koja odredba koncila provela kao t. 35, 1 Uredbe o bogoslužju: »Neka se u svetim slavljinama obnovi obilnije, raznovrsnije i prikladnije čitanje Svetoga pisma.« Kad znamo koliko je Crkva uvijek cijenila Božju riječ, onda je lako zamisliti kako ona očekuje da ćemo je kao takvu naviještati, shvatiti, tumačiti i proživljavati. Što u tom pogledu treba činiti?

Dobro čitati

Razni se glumci, recitatori i glazbenici brižno pripremaju i zdušno trude da neusporedivo manje važne tekstove ili napjeve iznesu što ljepše i življe. Mnogi od njih nauče napamet čitave stranice ili partiture samo da su što slobodniji i naravniji u pravilnom izricanju ili reproduciranju ljudske riječi i umjetnosti. Kad bi se za sveti tekst ulagalo barem desetina toga truda! Nije rijetkost da čitač tek na ambonu počne tražiti odlomak koji ima pročitati, a dogodi se da ga na brzu ruku i pogrešno nađe.

Svatko se mora smatrati počašćenim ako mu je povjerena zadaća čitača. Od nekadanjih je nižih »redova« Crkva s pravom zadržala ustanovu čitača. Nije dovoljno nekome samo povjeriti službu čitača. Čitače

treba odgajati i vježbati. Ima zemalja gdje po dekanatima, ili barem biskupijama, drže za njih posebne tečajeve. Tu ih osobito uče da ne počnu s čitanjem prije nego svi prisutni sjednu, da čitaju glasno i razgovjetno a ne prebrzo, da ne čitaju nehajno ni kao za sebe ili »u knjigu«. U crkvi gdje se služe mikrofonom svatko će paziti da mu ne bude ni preblizu ni predaleko od ustiju. Sve riječi treba izgovarati do kraja, svaku pravilno naglasiti prema njezinu smislu i položaju. Nekima nije lako kod čitanja ni pravilno uskladiti disanje i prema tome držati stanku, kraće i duže. Kad je kod svakog čitanja na početku istaknuta glavna misao, zašto je ne pročitati? Isto vrijedi i za časoslov kad se obavlja u zajednici. Taj naslov odlomka može svima pomoći da od početka bolje prate i shvate čitav sadržaj a i da taj naslov zapamte kao pouku preko dana. Na sve to i još mnogošta drugo treba paziti da svako čitanje bude zaista naviještanje Božje riječi. No najvažnija je duhovna suradnja čitača s Bogom i s njegovim nadahnućem. Grgur Veliki se kod tumačenja Ezekiela ne ustručava reći: »Kao što Duh života dotiče duh proroka tako dotiče i duh čitača.«

Za posebnu specijalizaciju izgovaranja i čitanja postoji više metoda i raznih vježbi koje nas nauče da nam glas ne izlazi samo iz grla nego iz čitave usne šupljine i da odjekuje iz ostalih praznina u glavi. Samo onda je topao i zaista ljudski, za razliku od »govora« npr. papige. Nije Bog dao svakome ugodan i sonorant glas, ali tko čita zajednici mora se barem truditi da dobro oblikuje sve slogove i da ih ne izriče kroz zube ili napola otvorenih usta. Taj će trud svjedočiti da i dotični sadržaj Božje riječi odjekuje iz naše nutrine, iz srca. O tome ne smijemo prema vanjskim pokazateljima suditi druge, ali će svatko kod sebe paziti da njegova ljubav prema Sv. pismu postigne kako mu glas, i ovdje se to smije primijeniti, ne bi bio »mjed što ječi ili cimbal što zveči« a da i ne govorimo o razbijenom zvonu (usp. Ps 50 (49) 16 (17)). Kad majka tepla svom djetetu, ljubav joj ne nadahnjuje samo nježne riječi nego i glas koji zauvijek ostaje samo majčin. Kad bismo se svi oko toga trudili u važnoj zadaći koju nam majka Crkva povjerava da Božjoj djeci čitamo Očevo pismo! Na druge je uvijek vrlo pobudno djelovalo, pa i onda kad Sv. pismo malo kada čuju, ako im ga se čitalo s ljubavlju prema Bibliji, ali opet, dakako, ne afektirano ni neprirodno. No isto tako upliva suprotno ako slušači dobivaju utisak da im netko čita nehajno, očito bez razumijevanja svetog teksta i bez ljubavi prema njemu. Samo iskra upaljuje vatru, samo zanos stvara zanos.

Shvaćati — intus legere

Pravo je Raban Mauro zapisao: »Što se više dižeš uvis to se i Božja riječ diže zajedno s tobom.« Možda još bolje, ona diže nas ako joj se samo otvorimo i svjesno prepustimo. Nikad se neće dovoljno naglasiti

koliko je za liturgijski i uopće duhovni život nužno razmišljati svete tekstove. Kao što nije dosta »gutati hostije« da se živi od euharistije tako nam i čitanje biblijskih odlomaka koristi samo koliko ih »čitamo iznutra«. Oni su prava hrana duši, naš svakidašnji duhovni obrok koji treba prežvakati i asimilirati, isto kao i tjelesno jelo. Usporedba je od priora Velike Kartuzije Gviga II. (1188): »Čitanje nam nudi ono što još tvrda hrana ustima, da razmišljanje Božju riječ razdrobi i dobro prožvače, da je onda u molitvi uživamo i motrenjem (kontemplacijom) prisvojimo u slatkoći duha koja donosi okrepu i radost... Samo se čitanje odnosi na izvanjsku vježbu, razmišljanje na nutarnje shvaćanje, molitva na čeznuće, a motrenje na kraju nadilazi svako osjetno iskustvo.« Isto je mnogo kraće izrazio naš sv. Jeronim :»Tko hoće da jede jezgru mora razbiti ljusku.« Sama kora je ne samo tvrda nego često i gorka.

Osjećao je to i Augustin kad se pun ohole ciceronštine počeo vraćati Bogu i mislio da će mu se otkriti odmah kod prvog čitanja svetih knjiga. Opisao je to u 5. glavi 3. knjige svojih »Ispovijesti«. Zaslužuje taj odlomak više puta pročitati a zatim odmah 2. glavu 11. knjige kao i 14. glavu 12. knjige koje svjedoče o kasnijem svečevu uvjerenju kolika je dubina Sv. pisma i kako mu je ono postala čista radost.

Ne treba se čuditi ako nam se u tom pogledu stave za uzor protestanti. Mi obično ističemo kako su oni na krivom putu ili barem u velikoj opasnosti kad svatko za se tumači Bibliju. Koliko god je to istina isto je tako činjenica da to oni vrlo rijetko čine kod obaveznih vjerskih istina, a premalo se uvažava koliko oni cijene i čitaju Bibliju, zajednički i pojedinačno. Svi priznaju da je u zadnjem stoljeću biblijski pokret kod nas katolika nastao najviše pod zdravim uplivom prostanata. Obrćenik s protestantizma, poznati duhovni pisac oratorijanac L. Bouyer ovako iznosi svoje iskustvo: »Izravna familijarnost s Bogom, od srca k srcu, koju pobuđuje, uzdržava i neprestano obnavlja osobno čitanje Biblije, a zatim molitva Bogu u svijesti da je ona u prvom redu naš odgovor njegovoj riječi: to je ta protestantska duhovnost kako se opaža na njezinu vrelu i shvaća u njezinu životnom središtu« (Parola, Chiesa e sacramenti nel protestantesimo e nel cattolicesimo, Brescia 1962, 12). A njihov je teolog prvak K. Barth mogao o sebi zapisati: »Sav je moj trud usmjeren da preko historijskih gledišta upoznam duh Biblije koje je vječan Duh.«

Blago onome tko osjeća želju i sposobnost da se u istraživanju i razmatranju biblijskih tekstova natječe s vjernim protestantima naših dana! Vjerno i pobožno razmišljanje Biblije pridonosi našem duhovnom rastu i napretku kao malo koje drugo sredstvo. Već je Klement Aleksandrijski uskliknuo: »Zaista su sveta pisma koja nas ne samo posvećuju već i pobožanstvenjuju!« A Efrem Sirski: »Njiva donosi radosnu žetvu, vinograd slatki plod a Sv. pismo nauku koja daje život.«

No koliko truda do žetve i berbe! Na tom poslu treba ustrajati dok smo živi. Tako je bio uvjeren veliki Newman: »Nitko nije u stanju da Sv. pismo istraži do kraja. Kad uložiš sve svoje nastojanje, na koncu ćeš života, a to će biti i uvjerenje Crkve u zadnjem danu njezina putovanja, uvidjeti da tu još ima neistražene i netaknute zemlje. Biblijske doline i uzvisine, šume i potoci, tu pod našim nogama, s desna i s lijeva, sakrivaju divote i rijetka blaga.« A mi smo često zasićeni samim jednim komentarom i najdublje biblijskog odlomka, i to možda komentarom koji je »čorbine čorbe čorba«. Jedan je od prvih i najvećih, a možda dosada i najveći komentator Biblije, Origen, pitao: »Tko je tako sposoban da duhovno shvati i protumači te (biblijske) tajne?« Mi smo sebi Hrvati u tom pogledu još uvijek upućeni na djela u drugim jezicima, ali bi svi pozvani trebali barem proučiti dva vrijedna prijevoda koja je izdala »Kršćanska sadašnjost«: »Rječnik biblijske teologije« i W. J. Harringtona »Uvod u Novi zavjet. Spomen ispunjenja«, a sada svakako i originalno djelo uglednog bibliciste A. Škrinjara »Teologija sv. Ivana«.

Duhovni smisao

Nije Origen uzalud naglasio duhovno shvaćanje biblijskih tekstova. Poznato je da Sv. pismo možemo proučavati, razmatrati i primjenjivati s više gledišta te u njemu tražiti raznovrsna značenja. Temelj svemu mora biti prvotni smisao kako ga izravno donosi sveti tekst u izvorniku i gledan s obzirom na njegovu književnu vrstu i na sve okolnosti u kojima je Duh Sveti nadahnuo dotičnog pisca. U tom pogledu prednjače protestanti, ali je i na katoličkom polju učinjeno vrlo mnogo. I sveci su osjećali potrebu upoznati Očevo pismo u jeziku u kojemu je bilo zapisano. I to ne samo oni koji su bili pozvani da Bibliju što točnije tumače drugima već i mnogi njihovi učenici, počevši barem od rimskih i betlehemskih učenica sv. Jeronima preko Terezije od Djeteta Isusa (za koju je poznato da bi rado bila učila biblijske jezike) do današnjih studentica teologije koje se s grčkim i hebrejskim jezikom muče s ne manjom marljivošću od svojih kolega. No ako se ostane samo kod filoloških i u užem smislu egzegetskih istraživanja, onda bi se možda moglo obistinuti da bude barem nešto istine u onoj tvrdnji kako imamo premalo »pobožnih« bibličara.

Pio XII. je god. 1943. u enciklici o Sv. pismu (»Divino afflante Spiritu«) pozvao katoličke egzegete da otkrivaju i izlažu i njegov duhovni smisao. U Crkvi je to nastojanje bilo uvijek više ili manje cijenjeno. Prednjači opet Origen, koji je sa svojom »Heksaplom« htio da kod biblijskog studija ima uvijek pred očima sveti tekst u izvorniku i u najstarijim prijevodima, ali se na tom temelju vinuo i do duhovnih tumačenja koja, općenito uzevši, teško da je tko nadmašio do danas. Biblijski du-

hovni smisao istraživali su i crkveni oci, bilo grčki (osobito oni iz aleksandrijske škole) bilo latinski. I kroz srednji se vijek mnogo na tome radilo i pisalo. Šteta što je premalo poznata biblijska egzegeza od Bede Časnoga do Tridentskog sabora a dala je i nekoliko izvanrednih pisaca, od kojih neka je spomenut barem Rupert, opat iz Deutza. To je područje u novije doba kao otkrio p. H. de Lubac svojim djelom u 4 sveska »Exégèse médiévale. Les quatre sens de l'Écriture« (Paris 1959). O njemu sada piše J. Antolović: »De Lubac ne drži mnogo do jezičnoga razglabavanja svetopisamskoga teksta. Njemu je kao teologu mnogo važnije prodrijeti u duhovni smisao Božje poruke, a to se ne postiže sasvim naravnim tumačenjem, kao da bi se radilo o bilo kojem ljudskom tekstu. Isto tako on mnogo ne drži do različitih egzegetskih hipoteza, koje su se namnožile u naše dane. I njemu je jasna povjesnost Svetoga pisma, ali on promatra onu tajanstvenu nit koja je ostala čitava i neprekinuta kroz sve teološke i biblicističke rasprave i razna shvaćanja. Ta nit sadržava zajedničku vjeru kršćanstva« (Obn. Život, 1—1975, 86).

Kome je teško doći do toga djela i stvarno ga proučiti, djelomice mu ga može nadomjestiti knjiga talij. opata M. Magrassia »Bibbia e preghiera« (Milano, 2. izd. 1974., 200 str., 2000 lira). U njoj se obilato služi de Lubacovim djelom, ali dodaje mnoga istraživanja drugih i od svojih temeljitih studija. U posebnom poglavlju obrađuje kako stari i srednjovjekovni komentatori Biblije traže od nas da je čitamo »ustrajno, s mudrošću (i sa svim što ta riječ znači), dijalogično (tj. s Bogom u molitvi) i zauzeto, dakle s preuzimanjem obaveza u životu koje svakome nameće Očeva riječ. Taj je konačan cilj ovako izrazio sv. Toma: »Svrha je psalama (koji se s pravom smatraju jezgrom SZ) molitva kao uzdignuće duše k Bogu. A duša se može uzdići k Bogu na četiri načina: 1. diveći se veličini njegove moći, to je uzdignuće u vjeri; 2. težeći za vrhuncima vječne sreće, to je uzdignuće u nadi; 3. prijanjajući uz božansku dobrotu i svetost, to je uzdignuće u ljubavi; 4. nasljedujući Božju svetost u djelima, to je uzdignuće u svetosti.« Još prije je učeni Alkuin zapisao: »Sv. pismo je Kristov stol... kod kojega se hranimo da shvatimo što moramo ljubiti i željeti i na što imamo neprestano gledati.« Ako su to sveti oci i pisci očekivali od svih koji su čitali Bibliju i po njoj molili, koliko su više na to pozvani oni koji je po svojoj staleškoj dužnosti moraju i drugima tumačiti. I na tom putu nema zastajanja nego treba »iz svoje riznice vaditi novo i staro« (Mt 13, 52). Što bismo mislili o liječniku koji još ne zna upotrebljavati antibiotike?

Ovdje se nećemo upuštati u dokazivanje da bi svaka kateheza, a pogotovo homilija, morala biti što više biblijska. Samo jedna skromna preporuka: nastojati i preko tjedna prisutnima, makar su to malobrojne č. sestre i koja druga dobra duša, barem s nekoliko riječi upozoriti na glavnu misao dotičnog čitanja i po mogućnosti je povezati s misom i pričešću. Koji put je to dobro učiniti i prije samog čitanja koje će

se onda pratiti s više pažnje i shvaćanja. Jer zaista nije ni duhovnim osobama dovoljno Čitanja samo pročitati. Toliko da se ni na kome ne ispuni: »Djeca vape za kruhom, a nikog da im ga pruži« (Tuž 4, 4).

No i oni koji nemaju odgovornosti da studijem obogaćuju sebe i druge mogu svemu Božjem narodu najviše pomoći ukoliko budu Bibliju učinili svojom životnom knjigom razmišljanja i moljenja, i to do smrti. Kard. Schuster je mnogo propovijedao, kao milanski nadbiskup kroz 25 godina nerijetko i po 4—5 puta na dan, a ništa manje nije ni pisao u nevjerojatnom broju knjiga, rasprava i članaka. Ipak je svima bio sigurno najkorisniji kad je molio kako je povjerio prijateljskoj duši par dana prije smrti. »Više ne mogu izgovarati sve riječi Časoslova pa zato zatvorim oči i dok mi usne mrmoše tekstove koje sve znam na pamet, napuštam njihov literarni smisao i nađem se na beskonačnom putu kojim prolazi Crkva, putnica i vojujuća, u hodu prema obećanoj domovini. S Crkvom dišem i uživam njoj svojstvenu svjetlost danju i njoj svojstvenu tamu noću. Sa svih strana opažam čete zla koje na nju vrebaju iz zasjede i koje je napadaju. Nalazim se usred njezinih bojeva i pobjeda, u njezinim molitvama punim tjeskobe i u njezinim pjesmama pobjede, uz potlačene utamničenike, uz uzdahe umirućih, uz poklike duhovnih vojnika i uspješnih predvodnika. Osjećam se okružen svim tim dušama, ali ne kao pasivan gledalac već kao suradnik od čijeg bdjenja, umješnosti, snage i kuraže možda u odlučujućoj mjeri ovisi ishod borbe između dobra i zla, a prema tome i vječna sudbina pojedinaca i mnoštva« (Njegov životopis od T. Leccisotti II, 386—7).

Pripjevni psalam

Tko se ne sjeća kako su razni »graduali« i »traktusi«, a u Časoslovu sponsori, često tako malo odgovarali svome Čitanju? Uz to ih je obično pročitao samo misnik za sebe, a glavni je smisao svake pjesme, koja slijedi nakon Čitanja, da bude odgovor svake duše i čitave zajednice na Božje riječi koje smo čuli u dotičnom biblijskom odlomku. Kad ne bi liturgijska obnova bila učinila ništa drugo nego pružila mogućnost da na pripjevni psalam svi prisutni odgovaraju zajedničkim pripjevom, već bi to bila njezina velika zasluga. Samo je pitanje kako se pripjevni psalam i posebno pripjev izvodi.

Na žalost, više bi se puta mogla u tom pogledu nekako primijeniti pjesnikova: »Od sto glasa glas čuti nije«. Uzrok je u tome što narodu nismo dali priručnik u kojemu bi bilo samo ono što na nj spada (v. SB, 1—1975, 65—70). Onda se ne može očekivati da nam vjernici složno i sabrano odgovaraju pripjev koji je k tome možda svakako izgovoren od samog čitača. Ako je taj dužan paziti da što ljepše pročita sav sveti tekst, onda još svečanije mora navijestiti redak koji će narod nekoliko puta ponoviti a po mogućnosti ga u svojoj pameti odnijeti sa sobom barem

za taj dan. Tu ima važnu ulogu i »schola« (ili bilo kakav zbor ili skup) da predvodi izgovaranje ili, još bolje, pjevanje svakoga pripjeva. Uz to su već mnogi s pravom upozorili čitača da spaja po dva retka i kad je za pripjevni psalam određen Ps 118, što je svakako bolje nego ga sjeckati kako sada stoji u latinskom i hrvatskom Lekcionaru.

Dobro je znati da se, dok ne dobijemo tiskane, mogu valjda još nabaviti ciklostizirane »Misme pjesme« koje je izdao Bisk. ordinarijat u Hvaru. No malo će pomoći bilo takvi tekstovi ako se narod ne pouči, ne nagovara i ne vodi da kod mise odgovara. Kako se često blijedo i bijedno čuje npr. na kraju misnog kanona onaj »Amen«, o kojem već sv. Justin piše da gromko odjekne u čitavoj zajednici kao potvrda svetim riječima kojima misnik posveti euharistiju i na kraju izreče doksologiju trojednom Bogu. Možda je krivnja i na tome što je to zaista kratka rječca, toliko da je neki dovrše dok je drugi jedva započnu. Ne bi li se moglo »Amen« zamijeniti nekim dužim tekstom, npr. »Neka tako bude«?

Novi Lekcionar i Časoslov pružaju nam za Čitanje odgovore koji ili osvjetljaju čuveni biblijski, odnosno otački, odlomak, ili dotično Čitanje unose u povijest spasenja, ili nas iz Starog zavjeta vode u Novi, ili nam pružaju sam u sebi ugodan pjesnički tekst. Po tim je načelima radila posebna komisija za odgovore u Misalu i posebna za odgovore u Časoslovu. Sigurno bi svi ti i slični odgovori bili izvedeni ljepše i korisnije kad bi se još nakon svakog Čitanja održavala barem kratka stanica za razmišljanje. Ako je to teško provesti kod nedjeljnih misa, valjda bi lakše išlo kroz tjedan kad su većinom prisutne osobe kojima se tako strašno ne žuri. Uz to bi se svatko mogao zapitati: kome se to i zašto žuri? Nisu nikakvi farizeji koji se pomalo sablažnjuju što smo od liturgijske reforme »najuspješnije« proveli da nam obična misa traje 20 mjesto 30 minuta.

Kad je govor o pripjevu, dobro je znati da baš nismo vezani na redak koji je određen u Lekcionaru. Pisac je ovih stranica s veseljem opazio kako npr. talijanski Lekcionar u tome dosta često odstupa od latinskoga. Nastojali su iz istoga pripjevnog psalma odabrati i redovito skratiti redak koji bolje odgovara kao usklik cijele zajednice. Evo samo jedan primjer: 15. »A« nedjelje kroz godinu nije pripjev »Sjeme pade na dobru zemlju i urodi« već »Pohodi, Gospodine, zemlju i blagoslovi joj usjeve«. U vezi s tim zapitan je za mišljenje tajnik Kongregacije za bogoštovlje, mons. Bugnini, koji je odgovorio da iz pastoralnih razloga (ti uvijek odlučuju) nešto slično može učiniti svaki misnik uz uvjet da pripjev bude priređen iz istog psalma, a svakako iz Biblije. Dao je ujedno dozvolu da se to može saopćiti i javnosti. Eto dakle, naizgled maleno sredstvo, ali može dosta pomoći da Biblija postane i najširim krugovima izvor molitve. Sve prema duhu i slovu SC 24: »Od najveće je važnosti u liturgijskoj službi Sveto pismo. Iz njega se uzimaju čitanja i tumače u homiliji; iz njega se pjevaju psalmi; njime su nadahnute i prožete molitve, zazivi i liturgijske pjesme«.

Uvjeti za studij Biblije

Biblija se ne čita i ne studira koliko bi se morala zato jer je taj studij težak i vrlo zahtjevan. Već je Spasitelj kazao da sjeme Božje riječi pada na četiri različita tla i samo četvrto donosi obilat rod. Na temelju cijele crkven tradicije *opat Magrassi navodi tri asketska stava i bitna uvjeta bez kojih bilo tko neće ni iz Biblije crpsti ono što ona sadrži. On ih obrađuje ovim redom:*

1. *Čistoća srca.* Dosta je tu navesti dva citata: »Jedno je lakoća u rječitosti i elegancija u govoru, a drugo je duboko proniknuti u nebeske riječi i čistim nutarnjim gledanjem promatrati duboke i sakrivene tajne. Do tih nikada neće doći profano znanje i učenost, nego jedino čistoća duše koju rasvjetljuje Duh Sveti« (Kasijan). I: »Istina se ne otkriva nečistome, Mudrost mu se ne predaje« (sv. Bernard). Jedino treba dodati da tu čistoća nije samo ono na što smo naviknuti misliti pod tim izrazom. Čistoća u biblijskom i otačkom smislu sastoji se u jednostavnosti, iskrenosti, prisnosti.

2. *Vjera i poniznost.* I tu opet dva citata. Prvi je Augustinov uklopljen u sam početni stavak Konstitucije DV: »Sabor hoće iznijeti pravu nauku o Božjoj objavi i njezinu prenošenju, da sav svijet navještaj spašenja čuje i vjeruje, vjeruje i ufa se, ufa se i ljubi.« Samo tim ulivenim i od čovjeka obrađivanim krepostima Biblija je sveta knjiga. Drugi je opet od Augustina, u kojem priznaje da mu je zbog bolesti čitanje Biblije ispočetka bilo odurno: »Ohol sam se usuđivao tražiti ono što samo ponizni može naći.«

3. *Miran napor oko sabranosti.* Ni taj uvjet nije lako ispuniti, pogotovo u naše doba. U tom pogledu mnogo pomaže ako u biblijskom tekstu ne samo slušamo Božju riječ već u njoj gledamo prisutnu Riječ. Dakle osobu, i to Božansku osobu, našeg Spasitelja Isusa Krista. Zanimljivo je kako npr. čitava predaja daje svim psalmima naslove koji spominju Krista ili Crkvu, što je dobrano došlo do izražaja i u Psalteriju novog Časoslova.

Dobro je spomenuti kako nam i drugi mogu mnogo pomoći da Božju riječ dublje shvatimo i da po Bibliji bolje molimo. Dosta nam toga Bog otkriva ne samo za nas nego i da drugima saopćimo i tako se međusobno duhovno obogaćujemo. Već su davno duhovne osobe osjećale korist i potrebu da u zatvorenoj zajednici, najbolje pod vodstvom nekoga koji je za to pozvan i bolje upućen, pojedinci iznesu što su u nekom biblijskom odlomku pronašli vlastitim razmišljanjem. To je i prvotni smisao naziva »konferencije«, da se zajedno pridonosi sveubuhvatnijem poznavanju Biblije i njezinu što sevstranijem primjenjivanju na život. U naše se doba po svemu svijetu tako obavljaju nebrojeni biblijski sati, raznovrsne pripreme na propovijedi i sl. Takvi dijalozi, da budu što

korisniji, traže mnogo bratske otvorenosti i skromne poučljivosti, a nadasve prethodnog osobnog truda i zanosne ljubavi prema Bibliji. Čitanja neće samo pročitati niti ih nehajno slušati svatko tko ide za starokršćanskim idealom za koji nam liturgija pruža poznati primjer: »Djevoja Cecelija vazda je u svom srcu nosila Kristovo Evanđelje; ni danju ni noću nije prestajala o Bogu govoriti u njemu se moliti« (Časoslov, 22. XI.).

Završimo s navodom iz Magrassieve knjige (str. 134):

»Slušati' je čin koji traži moje zalaganje do skrajnosti... Ono me stavlja sučelice osobi koja hoće da uđe u zajedništvo sa mnom i koja dakle ulazi u moj život. To već po svojoj naravi traži i moje aktivno sudjelovanje. Nije dovoljna obična pažnja, traži se odgovor koji u čovjeku pokreće sve njegove životne snage.

— Bog govori: čovjek sluša i odgovara mu. To je molitva.

— Bog se otkriva: čovjek prihvaća tu zraku svjetla koja je upravljena prema tajni Boga i svim se svojim životom zalaže da sve više otkrije njegovo lice. To je vjera.

— Bog poučava: čovjek prema toj Istini oblikuje sva svoj umski svijet. To je ono što Pavao naziva 'izvršavati istinu'.

— Bog se u govoru velikodušno dariva: čovjek prihvaćajući taj dar učvršćuje svoje zajedništvo s njim i kliče mu: 'Učini od nas vječni dar tebi prikazan'. To je ljubav.

— Bog postavlja zahtjeve; čovjek po tom uzorku oblikuje čitavo svoje bivovanje. Tu je pak u igri cjelokupan život.«

Ako nam to uspije, a treba barem nastojati zdušno i ustrajno, onda ćemo s Rabanom Maurom uvidjeti kako nam »Sv. pismo širom otvara nebesko kraljevstvo«. Onda će nam njegovo shvaćanje i proživljavanje, a ne samo puko čitanje i slušanje, kao Vilimu od sv. Teodorika, predstavljati »cjelov vječnosti«.